

Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul I. Bölge Müdürlüğü Yayınıdır.
Restorasyon-Konservasyon-Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yıllığı
Yıl: 2018 Sayı: 16

Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü Adına Sahibi
Mürsel SARI
Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürü

Yazı İşleri / Müdürlüğü / Tesisleri
Murat SAV

İngilizce Tesisleri
Hatice MEMNUN

Yayın Kurulu
Prof. Dr. E. Füsün ALIOĞLU
Hayri Fehmi YILMAZ
Dr. Esin Demirel İŞLİ
Dr. Olcay AYDEMİR
Murat SAV
Ömer DABANLI
Acar AVUNDUK

Editör
H. Murat CEYLAN

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY / İ.T.Ü. Mimarlık Fak.
Prof. Dr. Şerife ATLIHAN / M.Ü. Tekstil Bölümü
Prof. Dr. Önder BİLGİ / İ.Ü. Emekli Öğr. Gör.
Prof. Dr. Oğuz CEYLAN / M.S.Ü. Mimarlık Fak.
Prof. Dr. Feridun ÇILI / İ.T.Ü. Mimarlık Fak.
Prof. Dr. Erol GÜRDAL / İ.T.Ü. Emekli Öğr. Gör.
Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM / M.Ü. Emekli Öğr. Gör.
Prof. Dr. Şevket DÖNMEZ / İ.Ü. Arkeoloji / Prehistoria Bölümü
Doç. Dr. Ahmet GÜLEÇ / İ.Ü. Emekli Öğr. Gör.
Doç. Dr. Seden Acun ÖZGÜNLER / İ.T.Ü. Mimarlık Fak.
Doç. Dr. Ferudun ÖZGÜMÜŞ / İ.Ü. Güzel Sanatlar Fak.
Yard. Doç. Dr. Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU / İ.Ü. Sanat Tarihi Bölümü
Yard. Doç. Dr. Fatih Köse / Namık Kemal Üniversitesi
Yard. Doç. Dr. Özkan ERTUGRUL / Trakya Ü. Sanat Tarihi Böl.
Dr. Alpaslan Hamdi KUZUCUOĞLU / İstanbul Yeni Yüzyıl Ün.

Kapak ve Sayfa Tasarım
H. Murat CEYLAN

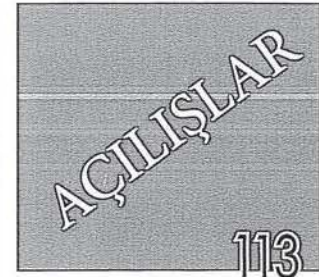
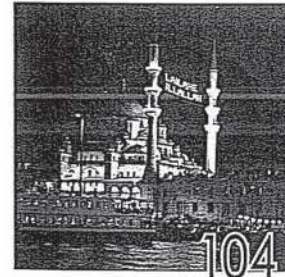
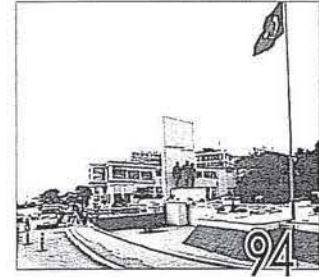
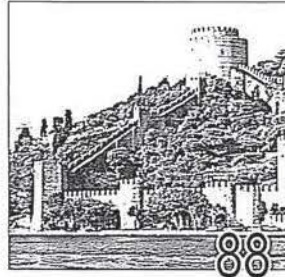
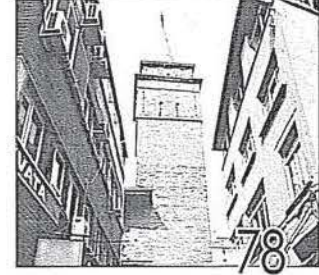
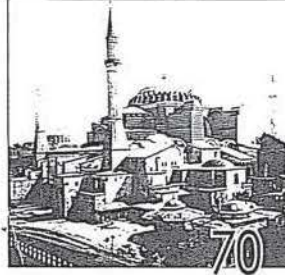
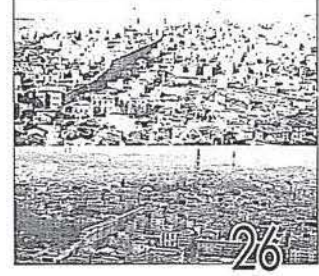
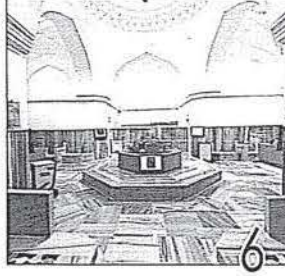
Basım
OKSİJEN BASIM Yüzüncü Yıl Mah.
Matbaacılar Sitesi 2. Cad. No:202/A Bağcılar / İST.
Tel: (0212) 325 71 25 Fax: (0212) 325 61 99
www.oksijenbasim.com.tr

İletişim
Vakıflar İstanbul I. Bölge Müdürlüğü
Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Şube Müdürlüğü
İnönü Cad. No. 2 Kat 5 Taksim / İSTANBUL
Tlf: (0212) 251 88 10 / 7201-7203
www.vgm.gov.tr | http://istanbulavrupa.vgm.gov.tr

Vakıf Restorasyon Yıllığı hakemli bir dergidir.
Makalelerdeki yazılardan yazarları sorumludur.
Kaynak belirtilmek koşulu ile alıntı yapılabilir.
6 ayda bir yayınlanır, Yayın dili Türkçe'dir.
Para ile satılmaz.
2000 Adet basılmıştır.

Kapak görseli: Ayasofya aksonometrik perspektifi

İÇİNDEKİLER

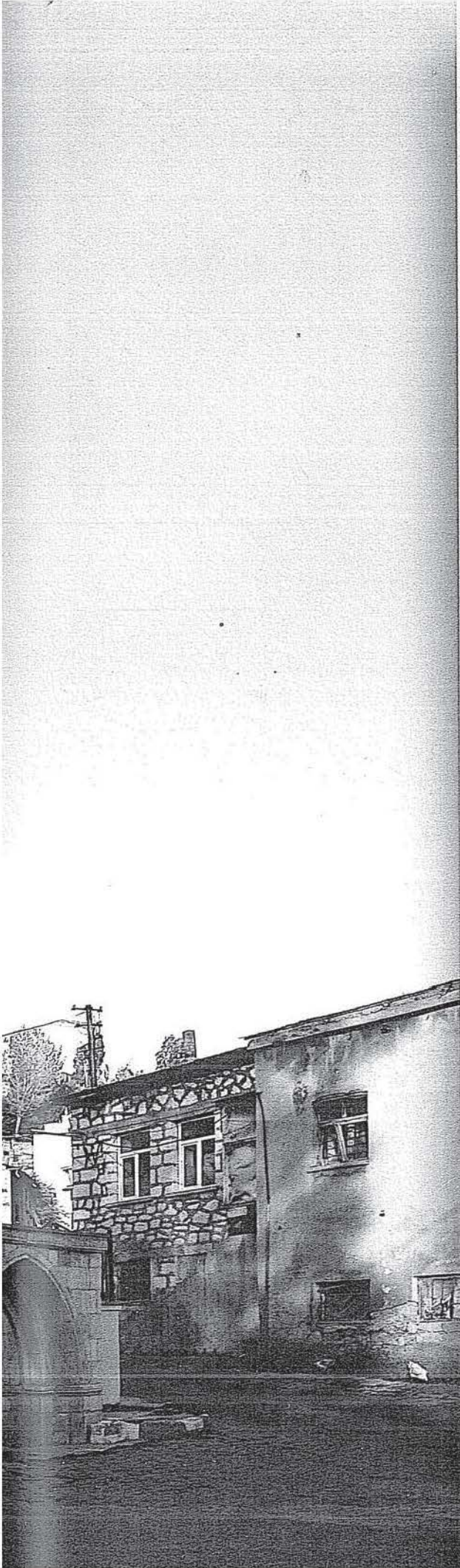
*Doğu Karadeniz ile Doğu Anadolu'nun
Geleneksel Cami Mimarisindeki Geçiř Örneđi*
**BAYBURT KONURSU CAMİİ
VE RESTORASYONU**

*Intersectional Example of Traditional Mosque Architecture
Between East Black Sea Region and East Anatolia Region*

THE BAYBURT KONURSU MOSQUE AND ITS RESTORATION

Dr. İsmet Çalık | *İnş. Yük. Müh., Vakıflar Erzurum Bölge Müdürlüğü*
Songül Genç | *Mimar, Vakıflar Erzurum Bölge Müdürlüğü*
Şaban Ercan | *Sanat Tarihçi, Vakıflar Erzurum Bölge Müdürlüğü*

Tüm Karadeniz Bölgesinde yaygın olmakla birlikte, Doğu Karadeniz Bölgesinde çok daha fazla örneğiyle karşımıza çıkan ahşap camilerin en önemli öğeleri, zengin ahşap oyma ve süsleme elemanlarıdır. Genellikle küçük sayılabilecek boyutlarda olan bu cami tipleri özellikle kırsal yöre mimarisinin en kıymetli örneklerindedir. Doğu Anadolu'da ise kırsal camilerde taş duvarlı, ahşap çatılı ve kırlangıç örtü tavan sistemli örnekler yaygın olarak rastlanmaktadır. Bayburt Konursu Camisi, Doğu Karadeniz kırsal cami mimarisinin ahşap işleme öğeleri ile Doğu Anadolu'nun kırlangıç tavan öğelerini bir arada sunan bir eserdir. Bu çalışma kapsamında Bayburt Konursu Camii'nin mimari ve sanat tarihi bakımından incelenmesi ortaya koyulurken, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen restorasyonu kapsamında yapılan çalışmalar sunulmuştur. Bu kıymetli eserin tanıtımının yanında, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi ve ilerideki değerlendirmelere ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bayburt Konursu Camii, kırlangıç tavan, ahşap oyma

Wooden carving and decoration elements are the most common properties of the traditional wooden mosques in Eastern Black-sea region. These mosque types, which are usually small in size, are the most precious examples of rural architecture. In Eastern Anatolia, rural mosques are very common with stone-walled, wooden roofed and kırlangıç covered ceiling systems. Bayburt Konursu Mosque is a work combining the wooden processing items of the Eastern Black Sea rural mosque architecture with the oriental kırlangıç covered ceiling items of Eastern Anatolia. In the scope of this study, Bayburt Konursu Mosque was examined in terms of architectural and art history, while the work carried out by the Erzurum Regional Directorate of Foundation in the context of the restoration carried out in 2015-2016 was presented. In addition to introduce the mosque, it is aimed to put out an archive about this valuable mosque and to shed light on future evaluations and interventions.

Keywords: Mosque of Bayburt Konursu, kırlangıç covering, wood carving.

1. GİRİŞ

İnsanlığın ortak değerleri olarak kabul edilen taşınmaz kültür varlıklarının anıt niteliğinde olan örneklerinin yanında kırsal alanlardaki örnekleri de oldukça yaygındır. Kırsal alanda eski eser özelliğine haiz yapıların günümüze ulaşmış örnekleri, yörelerin kültürel yapısının da bir göstergesi durumundadırlar. Eski eserlerin dini yapı örneklerinde ise kültürel öğelerin yanında inanışların da etkileri okunabilmektedir. Bu itibarla yapı biçimlerinin gelenek, kültür ve coğrafyadan etkilendiği ve kimlikler kazandığı, kimlikleri ile de kültürü yansıttığı değerlendirilebilir.

Anadolu coğrafyasında da yıllarca hüküm sürmüş Türk-İslam medeniyetinin kırsal alanlardaki dini mimari örnekleri buldukları kültürlerden etkilenmişlerdir. Karadeniz kıyılarında bol bulunan ahşap, beden duvarları, tavanlar, süsleme elemanları gibi öğelerle camilerde oldukça yaygın olarak kullanılmış, özellikle Doğu Karadeniz kırsallarında ahşabın nakış gibi işlenmesi ile çok müstesna eserler bizlere miras

olarak bırakılmıştır. Doğu Anadolu'da kış şartlarının çetinliği ile daha kalın taş duvarlar ile eseler meydana getirilmiş, çatı örtülerinde ise ahşabı daha büyük kesitlerde kullanarak, oymadan ziyade kütleler ile estetik hale getiren kurlangıç tavanlar oluşturularak, kullanılmıştır. Anadolu'nun diğer bölgelerinde de benzer şekilde ihtiyaç, malzeme kaynağı ve bilinen yaygın yapım teknikleri cami mimarisini etkilemiştir.

Bayburt Konursu Camii, Doğu Karadeniz kırsal cami mimarisinin ahşap işleme öğeleri ile Doğu Anadolu'nun kurlangıç tavan öğelerini bir arada sunan bir eserdir. Bu çalışma kapsamında Bayburt Konursu Camii'nin mimari ve sanat tarihi bakımından incelenmesi ortaya koyulurken, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen restorasyonu kapsamında yapılan çalışmalar da sunulmuştur. Bu kıymetli eserin tanıtımının yanında, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi ve ilerideki değerlendirmelere ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmektedir.

Fotoğraf 1. Konursu Köyünün havadan görüntüsü (Google Earth).

Fotoğraf 2. Konursu Camii'nin giriş kapısı üstünde yer alan kitâbe.

2. GENEL BİLGİLER

Bayburt merkezine yaklaşık 20 km. mesafede, Bayburt-Çaykara karayolu üzerinde yer alan Konursu Mahallesi, daha önce Belde Belediyesi statüsünde iken 6360 sayılı kanun ile Belediye kapatılarak, mahalle statüsünde varlığına devam etmektedir. Mahallenin merkezinde yer alan Konursu Camii, Konursu Köyü Tüzel kişiliğine ait iken, 5737 Sayılı Vakıflar Kanununun 30. Maddesine istinaden Vakıf ilişkisi tespit edildiğinden tapuda, mazbut "Ömer Ağa Camii Vakfı" adına 2012 yılında tescil edilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv kayıtlarına göre tespit edilmiş şahsiyet kaydı 198/1462 Esas Numarası ile tespit edilmiştir. Vakfın, "Evkaf-ı mülhakadan Bayburt-ı Erzurum kazasına tabi Konursu karyesinde vaki Ömer Ağa Camii şerifi vakfı" adı ve yeri ile Erzurum Askeri 693 sayılı hazine esas defterinde kaydı bulunmaktadır.

Cami, giriş kapısı üzerindeki mermer üzerine yazılmış altı satırlık nesih kitâbesine göre, Hicri 1227/Miladi 1812 tarihinde inşa edilmiştir.

Kitâbenin okunuşu Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Konursu Camii ana kitabesinin okunuşu (Restitüsyon Raporu, 2013).

ki hayrâta binâ etdikde	Bu canla bu demden bir tevfiğ idüb bâni
Sürüp yüz pâyına a'yân nazar kıl nakş-İ musallâyı	Zemîn eltâf-ı bî-pâyân erişdik devlet-i
Nasîb oldu bi-fazlî'llâh ele getürdük gülü.?	Cihanda a'lâ... kararınca bina etdik
Okunamadı	Bulundu yol bu eflâke dönüştü mâ-arafnâke
Okunamadı	Dediler emr-i Mevlâdır ki hayrât etmek evlâdır
.....içün .....oldu târih , sene 1227 (?)'	Derûna katre yol buldu bu sûretle dile geldi

Eserin güney cephesinin batı köşesine yerleştirilmiş kitâbede (Fotoğraf 3), "Hüve'l- Hallakül Baki, Sahibül hayrat vel hasenat Ali Bey (?), zade Ömer Ağa Sene 1227" ifadesi bulunmakta olup, anlamı; "Bâki ve diri olan O (Allah)'dur. Hayır ve hasenat sahibi Ali Beyzade Ömer Ağa, 1227H. (1812 M.)"dır.

Caminin güney cephesinin doğu köşesinde eklenti kısma yerleştirilmiş bir başka kitâbede (Fotoğraf 4), "Ve ma tevfiği illa billah ve bihi netse'in İlahi lutf-ıfazlından kerem babın küşad eyle. Bu cami sahibin Ya Rab iki alemde şad eyle. 1227" ifadesi bulunmaktadır. Anlamı, "Allahım yardımı yalnız senden istiyorum. İlahi lütfu fazlından bizi de nasiplendir. Ya Rab bu sahibini iki âlemde şad et. 1227 H. (1812 M.)" olan kitâbe nesih hatla yazılmıştır (Özkan 2008). Bu kitâbenin bulunduğu kısım onarım esnasında söküldüğünden, kitâbe yeni yapılan minarenin kaidesinin güney duvarına yerleştirilmiştir.

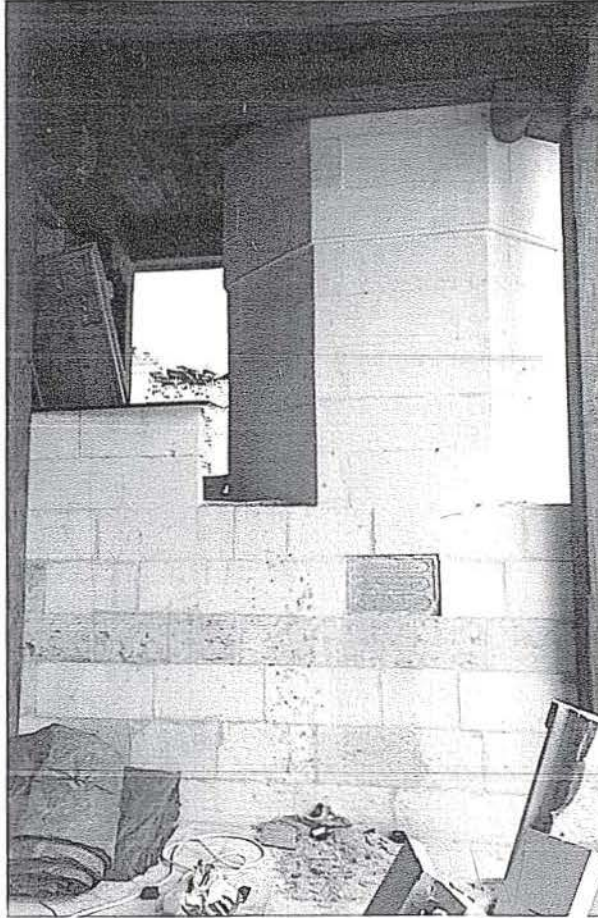
Caminin dışında yer alan son kitâbe, güney cephesindeki kuş evinin üzerindeki tek satırlık kitâbedir (Fotoğraf 5). Bu kitâbede, "Sahibül hayrat vel hasenat Ömer Ağa" ifadesi bulunmakta olup, anlamı "Hayır ve hasenat sahibi Ömer Ağa"dır.

Fotoğraf 3. Konursu Camii'nin güney cephesinin batısında yer alan kitâbe.

Fotoğraf 5. Konursu Camii'nin güney cephesindeki kuş evinde yer alan kitâbe.

Fotoğraf 4a,b. Konursu Camii'nin güney cephesinin doğusunda yer alan ve minare kaidesine taşınan kitâbe.

Fotoğraf 6. Konursu Camii'nin minber kapısında yer alan yapım kitâbesi.

Fotoğraf 7a,b. Konursu Camii'nin onarımına ilişkin tarih kitâbeleri.

Fotoğraf 8. Konursu Camii müstemilatında yer alan çeşme kitâbesi.

Caminin içindeki ahşap oymalı minberin kapısında da başka bir kitâbe bulunmaktadır. Bu kitâbede; “Maşaallah lâ ilâhe illâallah Muhammedü’r Rasûlüllah, 1242 Usta Mustafa” yazmaktadır (Özkan 2008). Kitâbenin anlamı, “Maşallah, Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed (SAV) O’nun resulüdür, 1242 H. (1826-1827 M.) Usta Mustafa’dır.

Eserin onarımına ilişkin iki adet tarih kitâbesi bulunmaktadır. Bunların biri güney cephesindeki pencere alınlığında taş üzerine yazılmış, biri de müezzin mahfilinin sağındaki ahşap direkte yazılmıştır (Fotoğraf 6). Her ikisinin de de H. 1308 tarihleri yer almaktadır. Bu tarih Miladi olarak 1890/1891 tarihlerine denk gelmektedir.

Eserin güneyinde yer alan eski eser çeşmede bulunan kitâbede, “Bi hamdiiâh hitâm buldu bu çeşme sân kerimâne Akub seylâb olub her dem nûş etsinler lezizâne, Feleklerde sürûşân aferin etdi bu hayrata Çü bezi etdi derâhîm ü denânîri Nerimâne, Sehâ ü cûd da fâyıkdır ci-handa Hâ:en-i Tayy’dan Muvaffak oldu bu hayra temâm etdi düirâne, İlâhî Mercimek-zâde Ali’yi ser-firâz eyle Kamu akran beyninde dcvâm bulsun şeciane, Huda evlâd-ı ecdadın iki âlemde şâd eyle Girüb Firdevs-i alâya safâlarla selimâne, Gelüb teşne olan içsin akîbinde vuzû etsin Namaz kulsın düâ etsin otursunlar halilâne, Eyâ Haliml yeter lâf-ı güzâf terk evlâdır Bu demde söyle (?) târihin okusunlar zarîfâne.” İfadeleri yazılıdır.

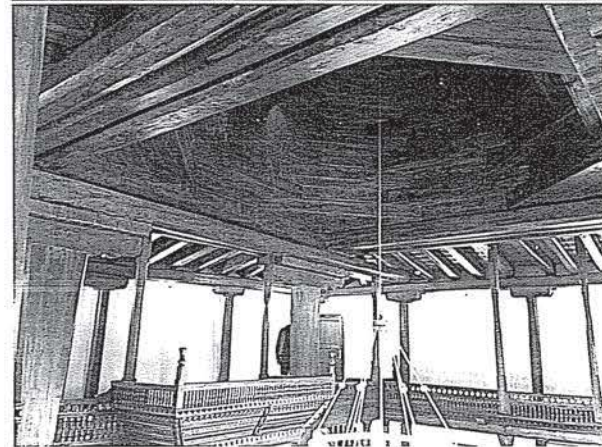
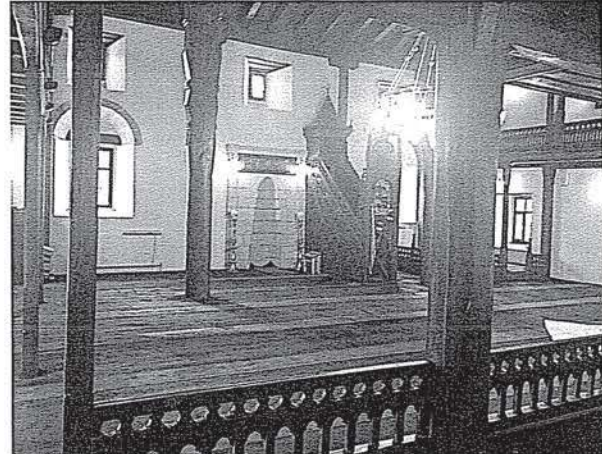
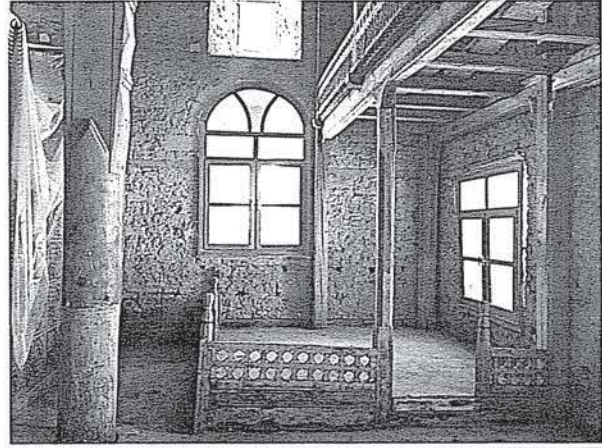
3. ESERİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Cami, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış, dikdörtgen planlı ve kırma çatılıdır. Harim, 11.70x11.28m. ölçülerinde olup, yaklaşık kare planlıdır. Doğu yönde ahşap direkler üzerine çatının uzatılmasıyla elde edilmiş son cemaat formunda giriş kısmı bulunmaktadır.

Beden duvarları taş malzemedен yığma tekniğinde yapılmış cami, ahşap direkli ve ahşap tavanlı camiler grubunda yer almaktadır. Caminin güney cephesi kesme taştan, diğer cepheleri ise moloz taştan yapılmıştır. Minare, son onarımda caminin kuzey-doğu köşesinde, yapıdan bağımsız olarak sekizgen kaideli ve yuvarlak köşeli, kesme taş malzeme ve geleneksel tekniklerle yapılmıştır.

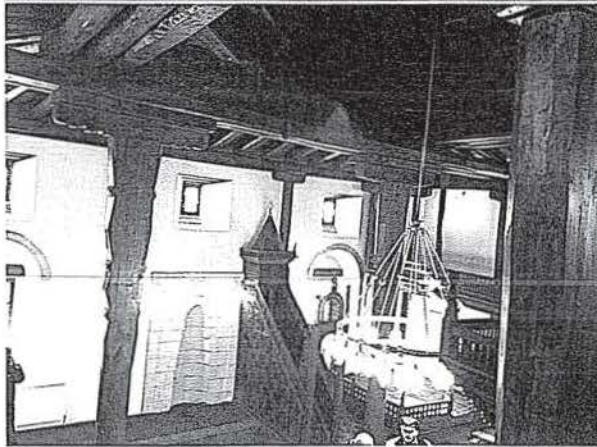
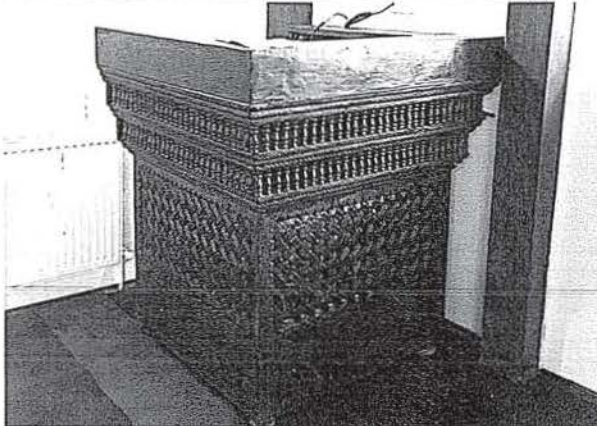
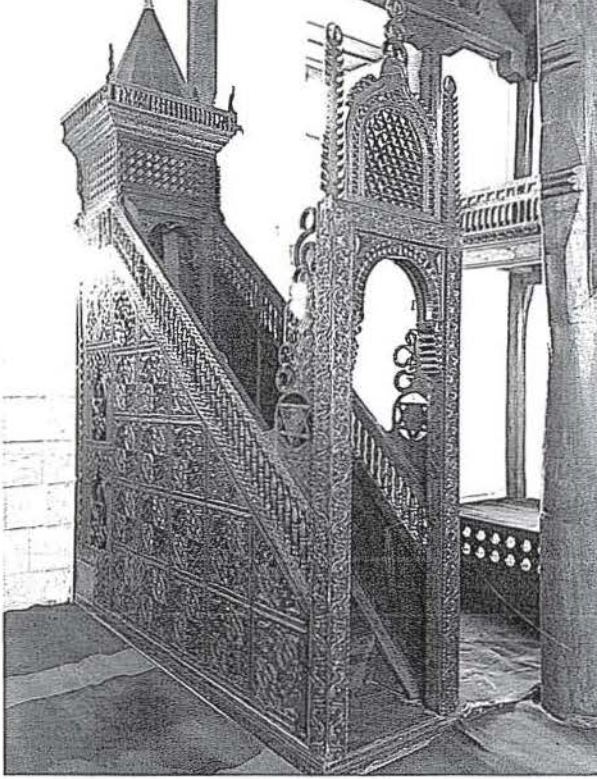
Harim; ikisi ortada bağımsız, ikisi kadınlar mahfilini taşıyan ana ahşap direkler, kâgir duvarlara açılmış pencereler, yarım yuvarlak nişe sahip mihrap, minber, Müezzin mahfili, bey mahfili ve harimi U şeklinde üst kat seviyesinde dolanan kadınlar mahfili, merdivenler gibi plan elemanlarına sahiptir.

Harimin merkezinde yer alan kırlangıç örtüyü dört ahşap sütun taşımaktadır. Sütunlardan iki tanesi harimin kuzeyinde bulunan kadınlar mahfilinin de taşıyıcısı durumundadır. Kadınlar mahfili ahşaptan yapılmış olup, kuzeydeki balkon şeklindeki bölüm harime taşırılmıştır. Bu bölümün alt tarafı kademeli olarak daralmaktadır ve tüm yüzeyi ahşap oyma tekniğinde süslenmiştir. Bu bordürlerden en alttaki ve en üstteki mukarnas şeklindedir. Arada kalan üç bordür ise sırasıyla dairesel, oval ve

Fotoğraf 9a,b,c. Konursu Camii ahşap elemanları.

zikzak kıvrımlar yapan zencirek motifleriyle bezelidir. Bordürler arasında balık kılıçığı izlenimi veren geçişler görülmektedir. Mahfilin balkon kısmı dışındaki bölümler, süslemeli korkuluk ve altta mukarnaslı şerit süsleme şeklinde devam etmektedir. Harimin kuzey duvarı önünde, kadınlar mahfilinin altı taşıyıcı direkleri sınır tutularak, ahşap korkulukla çevrilmiştir. Mahfil altında defam eden

Fotoğraf 10a,b,c. Minber, mihrap ve kürsü fotoğrafları.

50 cm. yüksekliğindeki korkuluklar caminin diğer özgün ahşap elemanlarıyla uyumlu bir şekilde yapılmıştır. Bu öğelerde ajur tekniğinde iki süsleme dizisi görülür. Korkulukların alt kısmında üç dilimli sivri kemerli küçük açıklıklar, alt kısmında ise yıldız şeklinde bir süsleme dizisi kullanılmıştır.

Harim, mihrap duvarında altta iki, üstte üç; batı duvarında ise altta iki, üstte iki olmak üzere toplam dokuz adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Güneyde yer alan pencerelerden alt katta olan pencereler şevli olup, daha büyük tutulmuştur. İçten yuvarlak kemerli, dıştan düz görünümlüdür. Bu cephedeki üst pencereler ise daha küçük tutulmuş ve şevli olarak yapılmıştır. Batı duvarda ise alt kat pencereler düz, üst kat pencereleri ise şevlidir.

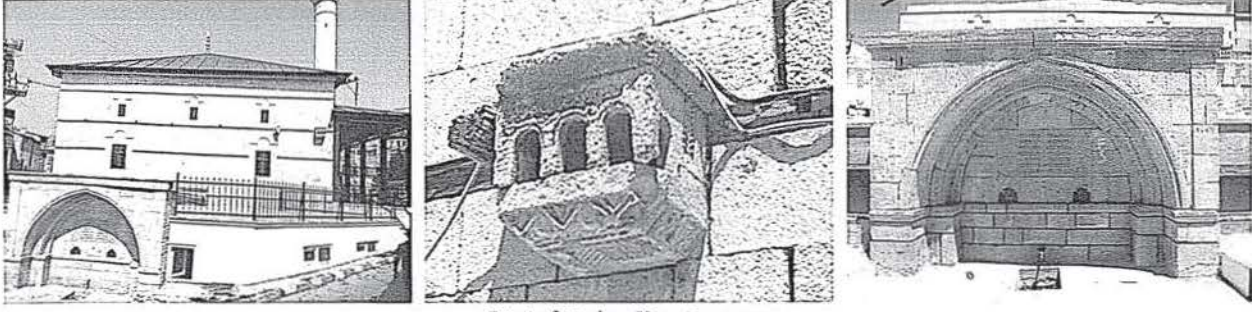
Güney duvar ekseninde bulunan mihrap oldukça sade bir görünüme sahiptir. Düzgün kesme taş malzeme ile yapılan mihrap yarım yuvarlak, sade bir niş sahiptir. Mihrabın sağına yerleştirilmiş minber, ceviz ağacından yapılmıştır. Boş yer bırakılmayacak şekilde süslenen minber, on iki dilimli bir külâh ile sonlanır. Külâh üzerinde metal bir alem bulunmaktadır. Minberin en dikkat çekici bölümü kapısıdır. Yuvarlak kemerli kapı "S" kıvrımlar yaparak devam eden lale motifleriyle çevrilmiştir.

Cami içten kırlangıç örtülü, dıştan kırma çatılı olarak yapılmıştır. Kırlangıç örtü on iki sıradan oluşan ve büyükten küçüğe doğru kademeli olarak küçülen bir ahşap örtü şeklinde düzenlenmiş, örtünün merkezinde kalemişi süslemeye yer verilmiştir. Kaytan silmelerle sınırlandırılmış üç bordür içerisinde art arda devam eden dairelerden oluşan geometrik bir motif işlenmiştir. Süslemenin merkezinde küçük bir kabara kullanılmıştır. Kırlangıç örtü dışında kalan bölümler ahşap kirişlerle orta bölüme bağlanmış, üzeri düz ahşap tavan ile örtülmüştür.

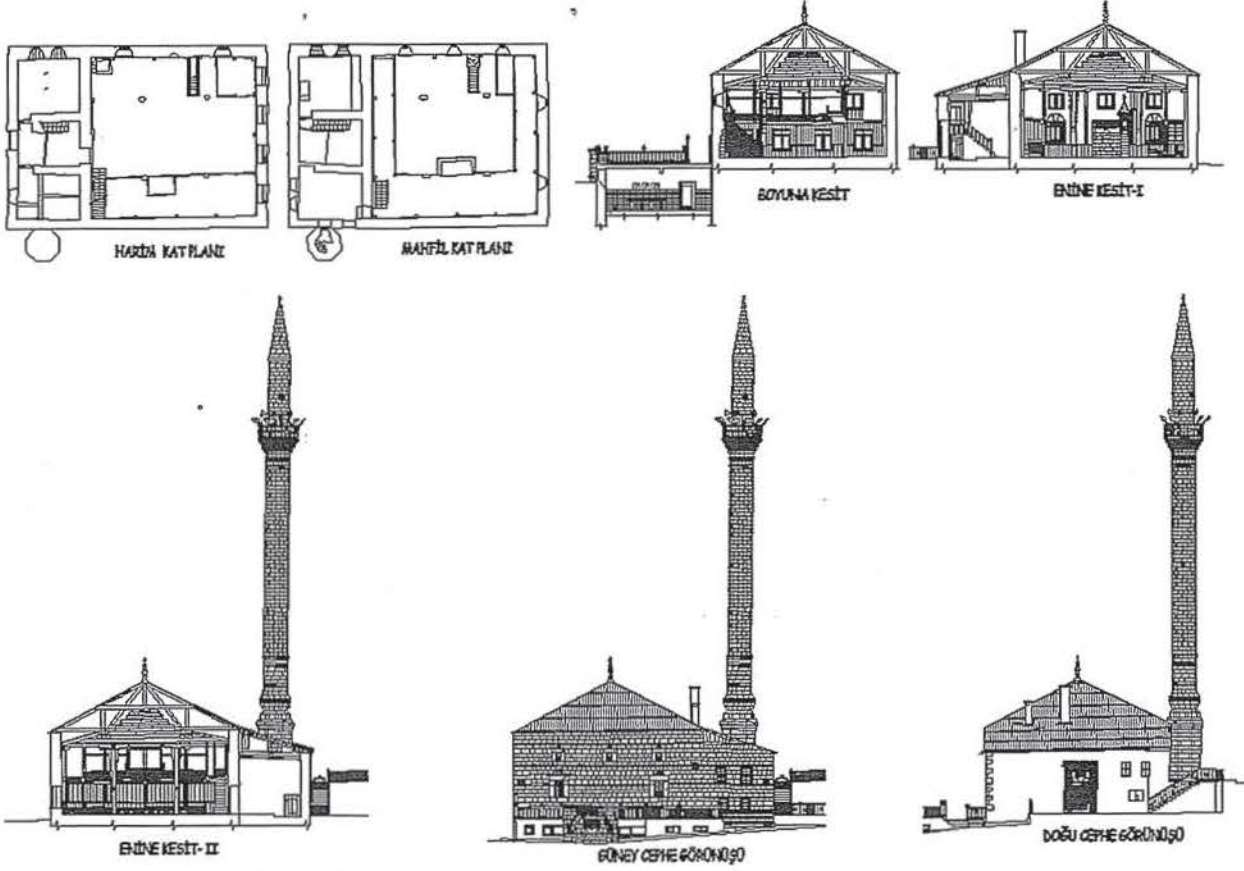
Caminin kesme taş güney cephesinin üst doğu köşesinde taş kuşevi bulunmaktadır. Medeniyetimizin hayvanlara gösterdiği ihtimamın bir unsuru olan kuşevi, tek katlı küçük bir ev modeliyle yapılmış olup, ön kısmında üç, yanlarda ise birer açıklıklı şekilde teşkil edilmiştir. Evin üzerinde "Hayır ve hasenat sahibi Ömer Ağa" yazılı bir kitâbesi bulunmaktadır. Kuş evinin her iki yanında vazodan çıkan çiçek motifleri, tabanında geometrik motiflerin olması kuş için yapılmış bu evin bile detaylarından vazgeçilmemiş ve bezenmiş olması açısından ilgi çekicidir (Rapor, 2013).

Konursu Camii'nin güneyinde sivri kemerli, kitâbeli bir çeşmesi bulunmaktadır. Çeşmenin önceki dönemlerde cami güney duvarına bitişik bulunduğu, daha sonraki onarımlarda ise daha öne çekilerek, güney duvarı ile çeşme arasına tuvaletlerin yapıldığı bilinmektedir (Rapor, 2013). Kuşevi ve çeşmenin görüntüsü ile camiyle olan yerleşim ilişkisini gösterir görseller Fotoğraf 11'de sunulmuştur.

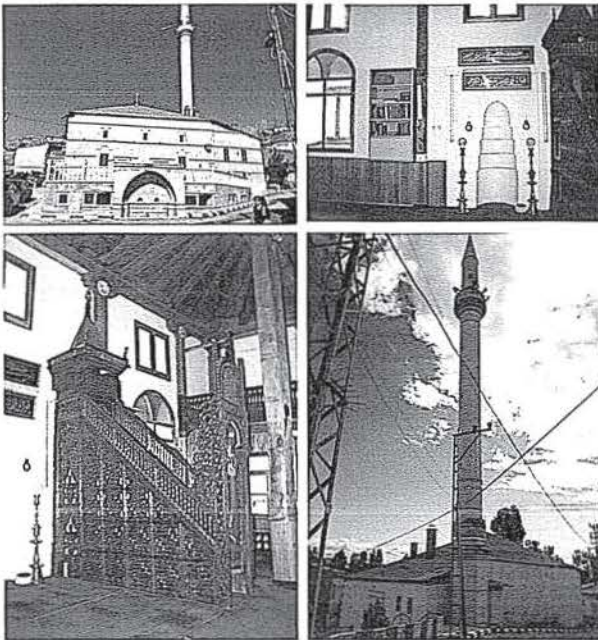

Fotoğraf 11a,b,c. Kuşevi ve çeşme.

Çizim 1. Konursu Camii onarım öncesi plan-kesit ve görünüşleri (Rölöve Projesi, 2013).

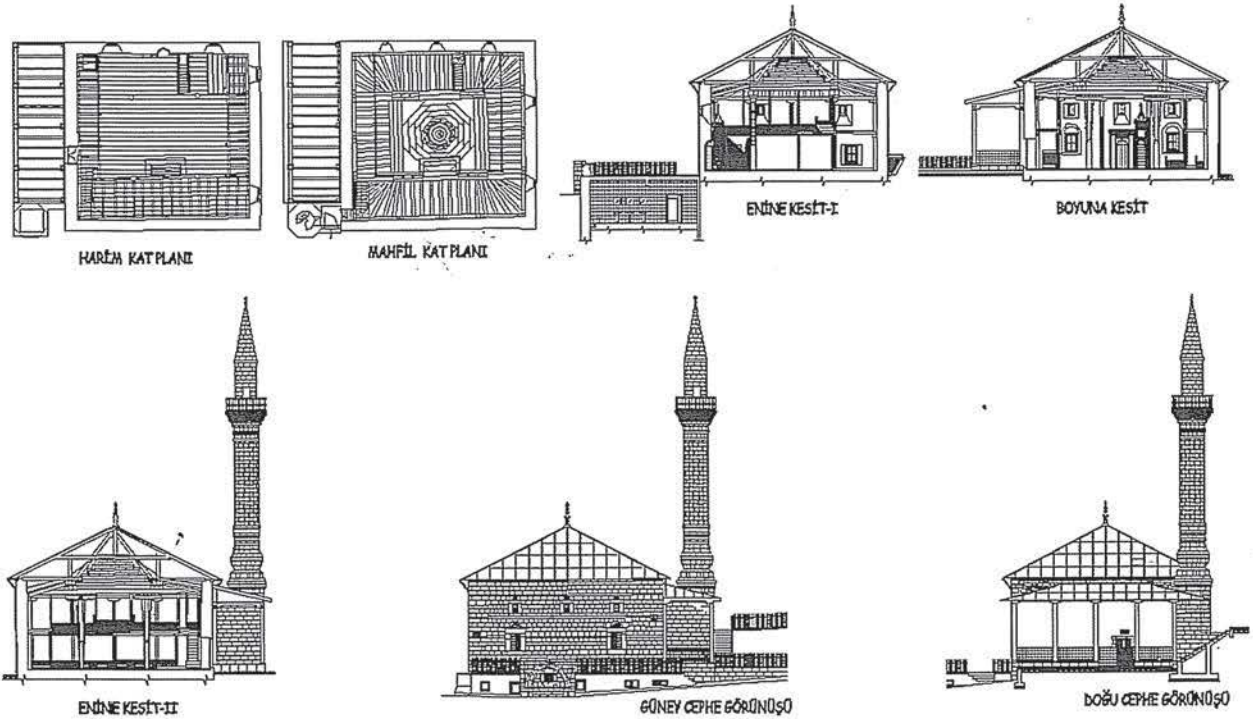

Fotoğraf 12a,b,c,d. Konursu Camii'nin restorasyon öncesi durumuna ait fotoğraflar.

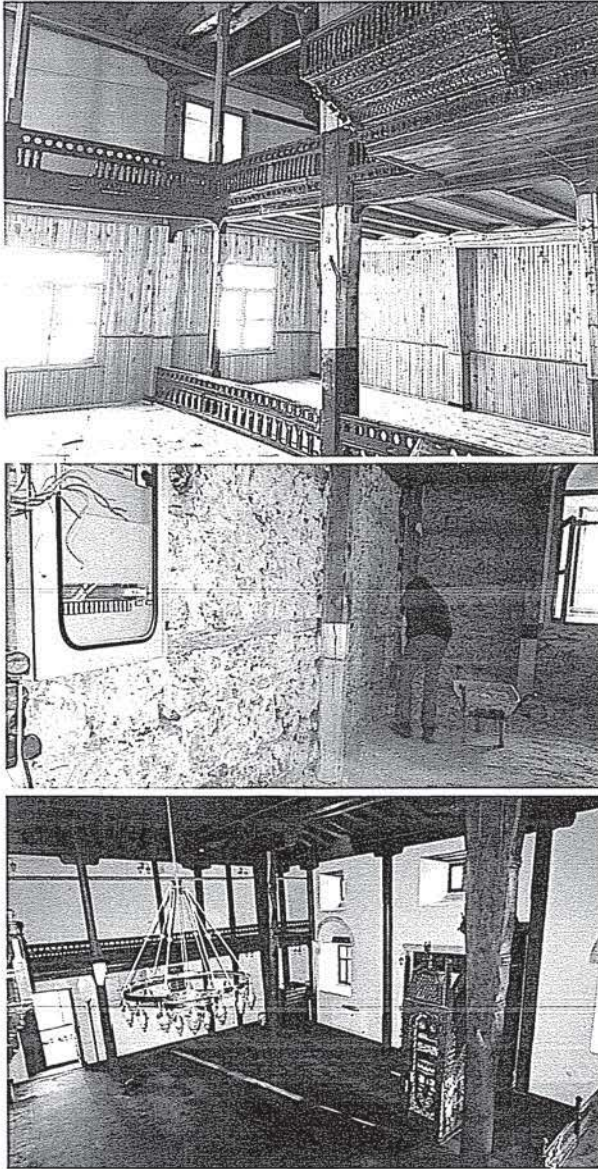
Eserin, 2015-2016 yıllarında gördüğü restorasyon öncesi gerek plan şeması gerekse malzeme özellikleri yönüyle orijinal halinden farklılık göstermiş olduğu ve çeşitli müdahalelere maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu anlamda yapılacak müdahaleler için, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2013 yılında proje temini yapılmış ve D2 Restorasyon firması tarafından ilgili projeler hazırlanmıştır. Çizim 1'de eserin onarım öncesi halini yansıtır rölöve projesine ait plan, kesit ve görünüşlerinden bir kısım sunulmuştur. Eserin restorasyon öncesine ait görüntüler ise Fotoğraf 12'de sunulmuştur.

4. RESTORASYON ÇALIŞMALARI

Konursu Camii'nin restorasyonu, Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28 Kasım 2013 tarihli 966 sayılı ve 28 Eylül 2017 tarihli 2786 sayılı kararları ekinde onaylanan projeler doğrultusunda yaptırılmıştır. Restorasyon projelerinin plan kesit ve görünüşlerinin bir kısmını gösterir şekil, Çizim 2'de sunulmuştur.

Çizim 2. Konursu Camii, onarım sonrası plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi, 2013).

Fotoğraf 13a,b,c. İç beden duvarlarındaki imalatlar.

2015-2016 yıllarında yapılan restorasyon işlemleri kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar fotoğrafları ile aşağıda gösterilmiştir.

Harim beden duvarlarının alt katında bulunan lambri-ler söküldükten sonra, mevcut çimento esaslı sıvaların raspası yapılmış, duvarlarda gerekli yerel tamirler yapıldıktan sonra üzeri hidrolik kireç esaslı sıva ile tekrar sıvanmıştır (Fotoğraf 13).

Minber, kürsü, tavan ve sütunlarda bulunan yağlı boya tabakaları boya sökücülerle itinalı şekilde temizlendikten sonra üzerlerine ahşap koruyucu uygulanmıştır (Fotoğraf 14).

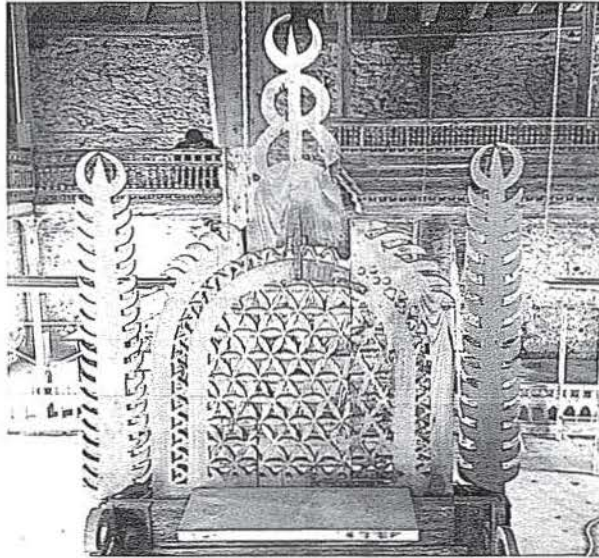
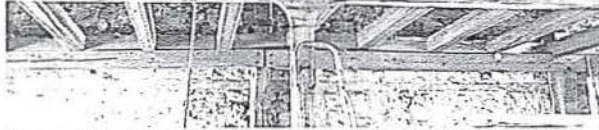
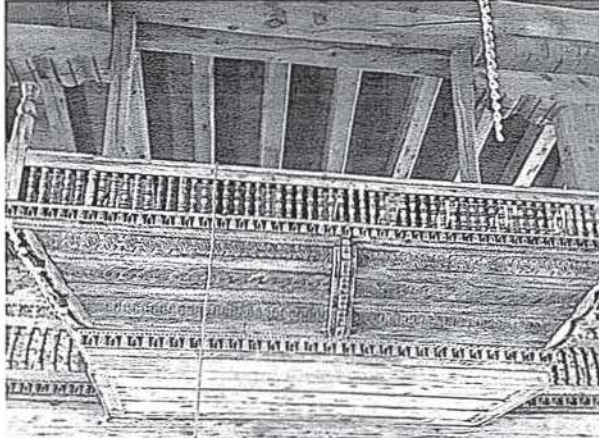
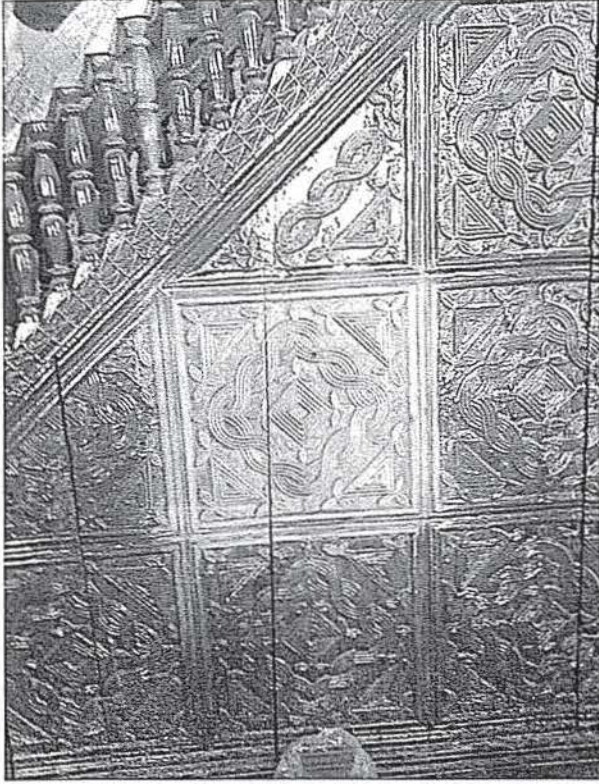
Ahşap kapı ve pencereler, orijinal öğeler olmayıp birçoğunda çürüme ve kurtlanma gözlenmiştir. Bu itibarla onaylı restorasyon projesi doğrultusunda ahşap malzemenin kapı ve pencere doğramaları yenilenmiştir.

Zeminde kot araştırması yapılmış, tespit edilen orijinal kotu doğrultusunda zemin katmanları ve ahşap döşeme kotu düzenlenip, yenilenmiştir (Fotoğraf 15).

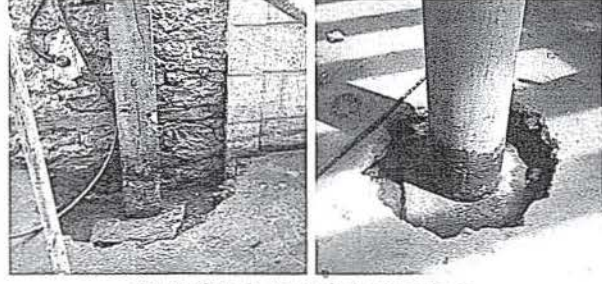
Batı cephenin alt kotunda sonradan açılan iki pencere moloz taş ile örtülmüş ve diğer iki pencere restitüsyon projesi doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesinde belirtilen orijinal konum ve ebatlarına taşınmıştır (Fotoğraf 16).

Sıvalı olan kesme taş mihrabında sıva raspası ve derz açımı yapıldıktan sonra hidrolik kireç esaslı malzeme ile derzleri yenilenmiştir (Fotoğraf 17).

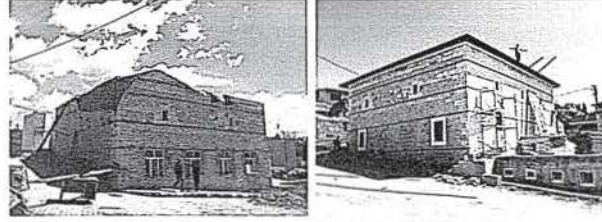
Güney cephe alt katta bulunan pencerelerin kemer taşlarında yüzey temizliği yapılmış ve derzleri yenilenmiştir. Diğer pencerelerde ise iç yan ve taban yüzeylerinin sıvaları yenilenmiş ve tavan kısımlarına çıtalı ahşap tavan yapılmıştır.

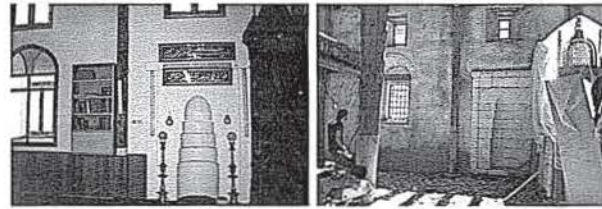
Fotoğraf 14a,b,c. Ahşap öğelerde yağlı boya raspaları.

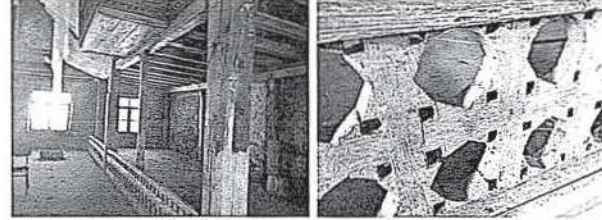
Fotoğraf 15a,b. Zemin kotu araştırılması.

Fotoğraf 16a,b,c. Batı cephe pencere değişiklikleri.

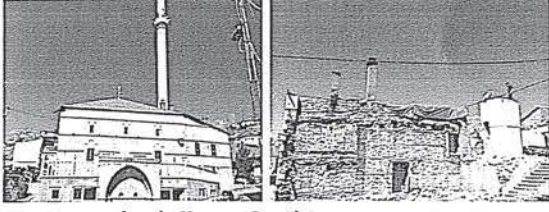

Fotoğraf 17a,b. Cami mihrabında yapılan imalatlar.

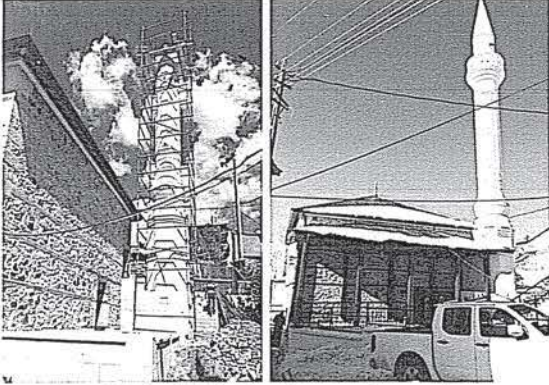
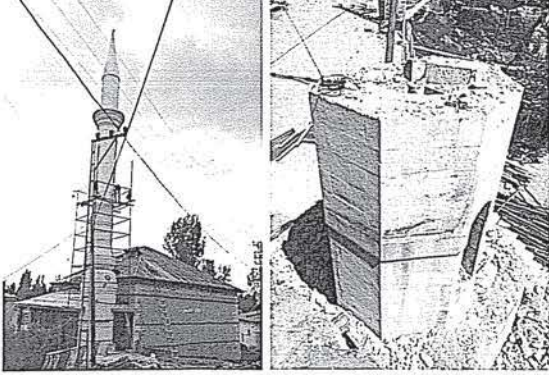

Fotoğraf 18a,b,c. Ahşaplarda yapılan onarımlar.

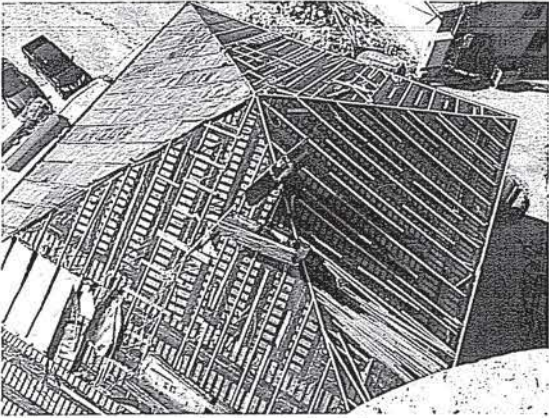
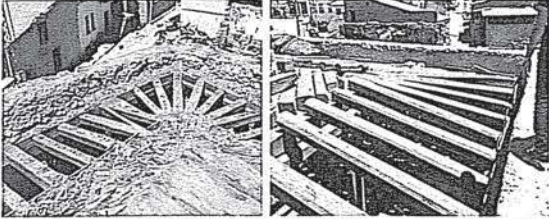
Caminin harim ve çatısında bulunan ahşap elemanlarında oluşan kurt yenikleri için, kimyasal içerikli empenye malzemesi kullanılmış, ayrıca ahşap malzemede (sütun, kiriş, minber, kürsü vb.) zamanla oluşmuş çatlak kısımlarında onarımlar yapılmıştır (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 19a,b. Konursu Camii'nin restorasyon öncesi.

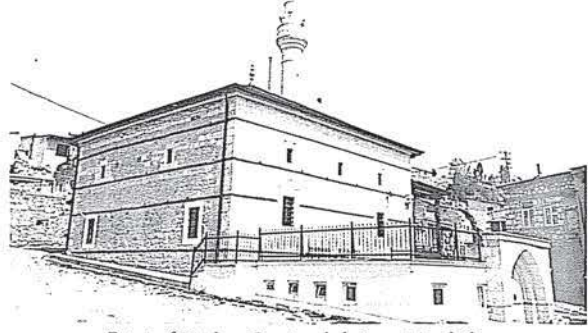
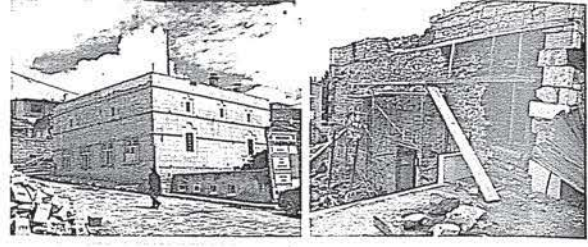
Fotoğraf 20a,b,c,d. Sökümü yapılan ve yenilenen minareye ait fotoğraflar.

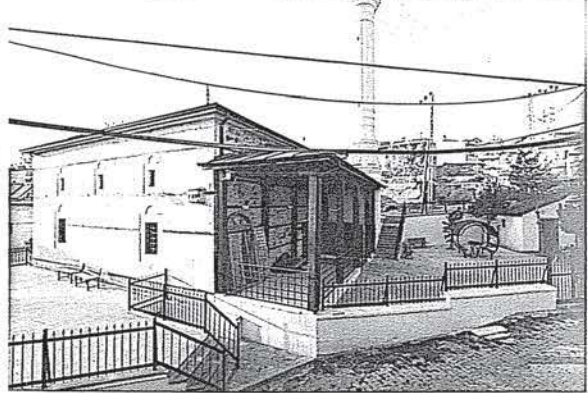
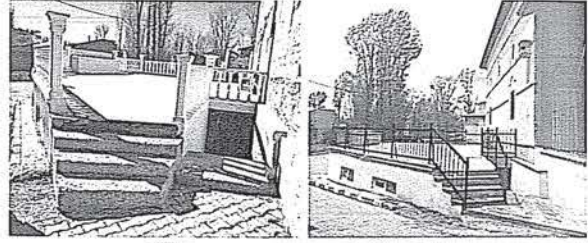
Fotoğraf 21a,b,c. Çatı imalatları.

Kesme taşın sonradan yapılmış eklenti son cemaat yeri sökülmüş, yerine restorasyon projesi doğrultusunda ahşap sütunlu yarı açık son cemaat yeri yapılmıştır (Fotoğraf 19).

Caminin kuzey-doğu kısmında, yaklaşık 35m. yüksekliğinde bulunan kesme taş minare, düşey aksından kayma

Fotoğraf 22a,b,c. Cami cephelerine ait imalatlar.

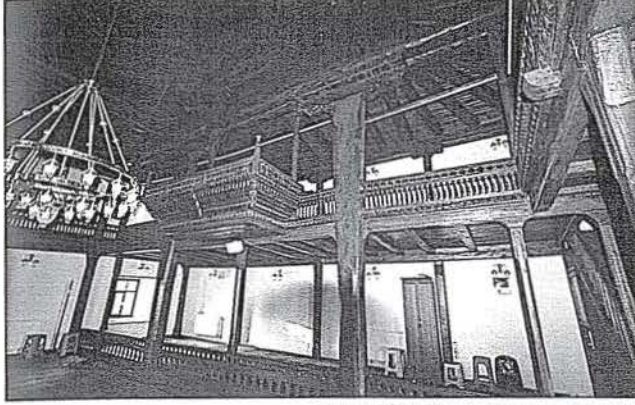
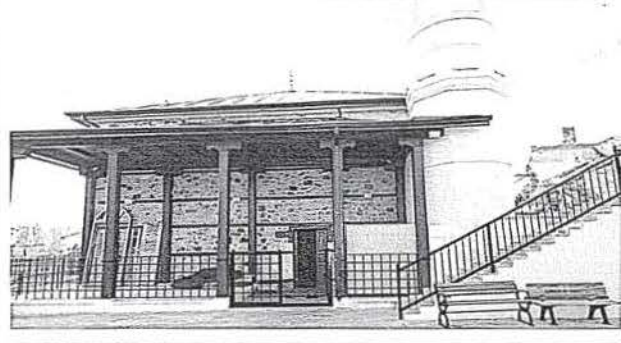

Fotoğraf 23a,b,c. Çevre düzenleme imalatları.

görüldüğü ve statik açıdan sorun teşkil etmesinden dolayı itinalı bir şekilde sökülmüş, yaklaşık aynı yerine geleneksel tekniklerle 24 m. yüksekliğinde kesme taşın minare yapılmıştır (Fotoğraf 20).

Caminin oluklu-bitümlü çatı kaplaması ve kırma çatısı itinalı sökülmüş, yeni oturtma çatı teşkil edilmiş; su yalıtımı yapılarak, üzeri bakır örtü ile kaplanmıştır. Çatı açıldığında kırlangıç çatının üzerinde bulunan toprak katman itinalı şekilde kaldırılıp, kompresör vasıtasıyla temizliği yapıldıktan sonra yerine ısı yalıtımı yapılmıştır (Fotoğraf 21).

Caminin sıvalı olan kuzey ve batı cephelerinde sıva raspası yapılmış, çürümüş ahşap hatıllar değiştirilmiş ve köşe taşlarında tamamlama yaptıktan sonra tüm cephelerde hidrolik kireç harcı ile derzler yapılmıştır (Fotoğraf 22).

Fotoğraf 24a,b,c,d. Konursu Camii'nin restorasyon sonrasına ait fotoğraflar.

Caminin güney kısmında WC'ye bitişik bulunan kesme taş çeşmede yüzey temizliği ve derz işlemleri yapılmıştır.

Caminin güney ve doğu tarafında bulunan bahçe kısmında çevre düzenleme çalışması yapılmış, bahçe duvarları kesme taş kaplama, üzeri ferforje korkuluk ile tamamlanmıştır (Fotoğraf 23). Caminin güney bahçesinde bulunan WC onarılmış, doğu bahçesine yeni bir kazan dairesi yapılmıştır.

Eserin restorasyonu 2016 yılı içerisinde tamamlanmış olup, hâlihazırda ibadete açıktır. Yaklaşık 1,5 sene süren restorasyon çalışmalarında proje bedeli ile birlikte yaklaşık 1.100.000 TL harcanmış olan Konursu Camii'nin restorasyon sonrası genel görünüşleri Fotoğraf 24'te sunulmuştur.

5. SONUÇ

Vakıflar Genel Müdürlüğü, üzerinde taşıdığı vakıf sorumluluğu ile vakıf eserlerin restorasyon işlemlerini bilimsel anlayışlar çerçevesinde yürütmekte olup, özellikle son on beş yıldır sürekli artış gösteren restorasyon kalitesi ile ülkemizin bu anlamda en donanımlı kurumları arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Anadolu'nun her köşesinde, Balkanlarda, Suriye'de ve vakıf mirasının bulunduğu tüm coğrafyalarda hizmet veren Vakıflar Genel

Müdürlüğü, taşınmaz kültür mirasının geleceğe güvenle devredilmesinde önemli bir aktör konumundadır.

Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü hizmet alanında bulunan ve Vakıf kayıtlarına 2012 yılında ulaşıp, mazbut vakfı adına tescili yapılan Bayburt Konursu Camii, taşınmaz kültür mirasımızın Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu cami mimarisini ortak öğelerini taşıması bakımından kıymetli bir eserdir. Caminin Vakıflar Genel Müdürlüğü himayesi altına alınmasının ardından projeleri hazırlanmış ve restorasyonu 2015-2016 yıllarında yapılmıştır.

Restorasyon aşamaları verilen bu çalışma ile önemli bir eserin restorasyon serüveni kayıt altına alınmış, eserin tanıtımının yanında, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi ve ilerideki değerlendirmelere ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması anlamında bu tür restorasyon süreçlerinin kamuoyuyla paylaşılması ve bu eserlerle ilgili farkındalık oluşturulması gerekli görülmektedir.

Teşekkür

Çalışma kapsamında verdikleri destekler dolayısı ile Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün değerli personeline teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Özkan 2008: H. Özkan, Bayburt Konursu Ulu Camii ve Çeşmesi, *Sanat Dergisi*, 13, s. 57-66.
Rapor 2013: *Bayburt Konursu Camii Teknik Raporu*, D2 Mimarlık, Erzurum.
Restorasyon Projesi 2013: *Bayburt Konursu Camii*, D2 Mimarlık, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Erzurum, Türkiye.
Rölöve Projesi 2013: *Bayburt Konursu Camii*, D2 Mimarlık, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Erzurum, Türkiye.